

Nieuwsbrief EHRC Updates 2020-14

Nummer 14, 2020

Redactie: J.H. Gerards, H. Morre, J. Krommendijk, S. Lambrecht, P. Ölçer, B. Aarrass, L.E. Burgers, P. Cannoot, L.R. Glas, C. Mak, D.A.G. van Toor en C. Van de Graaf.

INHOUDSOPGAVE

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD004415112 25-06-2020

Tempel t. Tsjechië, EHRM 25 juni 2020, nr. 44151/12

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD005248418 25-06-2020

Stavropoulos e.a. t. Griekenland, EHRM 25 juni 2020, nr. 52484/18

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD006056114 25-06-2020

S.M. t. Kroatië, EHRM (GK) 25 juni 2020, nr. 60561/14

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD000934714 25-06-2020

Moustahi t. Frankrijk, EHRM 25 juni 2020, nr. 9347/14

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD006831713 25-06-2020

Miljević t. Kroatië, EHRM 25 juni 2020, nr. 68317/13

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD005227316 25-06-2020

Ghoumid e.a. t. Frankrijk, EHRM 25 juni 2020, nr. 52273/16

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD008102412 25-06-2020

Bagirov t. Azerbeidzjan, EHRM 25 juni 2020, nrs. 81024/12 en 28198/15

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD001079514 23-06-2020

Vladimir Kharitonov t. Rusland, EHRM 23 juni 2020, nr. 10795/14

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD006933916 23-06-2020

Omrefe t. Spanje, EHRM 23 juni 2020, nr. 69339/16

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD000117506 23-06-2020

Kasmi t. Albanië, EHRM 23 juni 2020, nr. 1175/06

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD002015915 23-06-2020

Bulgakov t. Rusland, EHRM 23 juni 2020, nr. 20159/15

Europees Hof voor de Rechten van de Mens,

ECLI:CE:ECHR:2020:0616JUD004744314 16-06-2020

Boljević t. Servië, EHRM 16 juni 2020, nr. 47443/14

Hof van Justitie van de Europese Unie

Hof van Justitie van de Europese Unie, ECLI:EU:C:2020:476 18-06-2020

Europese Commissie t. Hongarije, HvJ EU 18 juni 2020, zaak C-78/18

RECHTSPRAAK

Bagirov t. Azerbeidzjan, EHRM 25 juni 2020, nrs. 81024/12 en 28198/15

Klager is een in mensenrechten gespecialiseerde advocaat die tot tweemaal toe tuchtrechtelijk is gestraft voor kritische uitingen die hij heeft gedaan in de rechtszaal en bij de verdediging van een cliënt. De tweede keer is hij uit de balie is gezet. Het EHRM oordeelt dat in beide gevallen sprake was van een schending van de door art. 10 EVRM beschermde meningsuiting. Daarnaast is door het roeyement art. 8 EVRM geschonden, vanwege de grote repercussies voor het persoonlijk leven van klager en het ontbreken van goede redenen voor deze maatregel.

Klager is een in mensenrechten gespecialiseerde advocaat die al in veel zaken voor het EHRM procesvertegenwoordiger is geweest. In 2011 vertegenwoordigde hij R.R. in een rechtszaak over E.A., die volgens R.R. door de politie was gedood terwijl hij in voorarrest verkeerde. In verband met een kritische opmerking die klager in verband met deze zaak had gemaakt werd een tuchtrechtelijke procedure tegen hem gestart. Tijdens deze zitting gaf hij uitleg over de redenen waarom hij die opmerking had gemaakt, en benadrukte hij dat hij daarmee alleen de stellingen van E.A. had ondersteund. Volgens de tuchtrechter had hij daarmee de vertrouwelijkheid van het dossier geschonden, wat leidde tot een schorsing van zijn functie-uitoefening als advocaat voor de duur van een jaar. In een tweede kwestie, die iets later speelde, had klager tijdens een hoorzitting gesteld dat de nationale rechter die in de zaak *Mammadov*[1] had geoordeeld geen rechter zou zijn in een samenleving waarin er een zekere rechtvaardigheid zou bestaan. Daarop werd een tweede tuchtzaak tegen klager gestart en werd geoordeeld dat hij met deze stelling een schaduw had geworpen over de rechterlijke macht in Azerbeidzjan, de staat en het staat-zijn. Gelet daarop werd besloten om klager uit de balie te zetten.

Voor het EHRM heeft klager over de beide procedures en de opgelegde sancties geklaagd, omdat ze volgens hem inbreuk maken op de vrijheid van meningsuiting. Ten aanzien van de

eerste zaak merkt het Hof op dat klagers opmerkingen geen vertrouwelijke elementen van het dossier omvatten, maar in het openbaar beschikbare informatie die zijn cliënt al eerder naar buiten had gebracht. De wettelijke regeling die op de zaak betrekking had zag echter alleen op het openbaren van vertrouwelijke informatie. Klager kon daardoor niet voorzien dat hij gestraft zou worden voor zijn uitingen, waardoor deze beperking niet is voorzien bij wet. Strijd met art. 10 EVRM.

Ten aanzien van de tweede uiting benadrukt het Hof het belang van wederzijds respect tussen de verschillende hoofdrolspelers in het gerechtelijk systeem en de terughoudendheid die advocaten tot op zekere hoogte moeten betrachten. Ook wijst het erop dat het in dit geval niet ging om algemene kritiek op het rechterlijk systeem in Azerbeidzjan, maar om een rechtstreekse beschuldiging aan het adres van een rechter, die zeker kon worden opgevat als beledigend. Tegelijkertijd merkt het op dat de nationale rechters geen rekening hebben gehouden met de context van de uiting. Die werd gedaan in de beslotenheid van een zitting en de opmerkingen zijn ook niet verder naar buiten gebracht. Daarnaast is van belang dat het hier ging om een rechter die had geoordeeld in een zaak waarin het EHRM zelf heeft vastgesteld dat misbruik is gemaakt van beperkingsbevoegdheden in strijd met art. 5 en 18 EVRM. De gegeven reden voor de sanctie acht het Hof bovendien niet goed verenigbaar met de notie van een democratische staat waarin pluralisme, tolerantie en ruimdenkendheid voorop horen te staan. Tot slot merkt het Hof op dat het hier ging om een vergaande sanctie die een 'chilling effect' zou kunnen hebben op andere advocaten. Schending art. 10 EVRM.

Klager heeft daarnaast gesteld dat zijn verwijdering uit de balie in strijd was met zijn recht op respect voor het privéleven van art. 8 EVRM. Het Hof benadrukt dat voor het opleggen van een dergelijke vergaande sanctie, met grote repercussies voor het persoonlijk leven van klager, zeer zwaarwegende redenen nodig zijn. Dit is te meer nodig nu het Hof in een reeks van zaken heeft vastgesteld dat sprake is geweest van willekeurige arrestaties, detentie en andere maatregelen tegen critici van de regering. Om vergelijkbare redenen als het Hof naar voren heeft gebracht bij art. 10 EVRM oordeelt het vervolgens dat het opleggen van deze sanctie ook niet verenigbaar is met art. 8 EVRM.

[1] *Ilgar Mammadov t. Azerbeidzjan* (nr. 2), EHRM 16 november 2017, nr. 919/15, ECLI:CE:ECHR:2017:1116JUD000091915, «EHRC» 2018/28 m.nt. Tan.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 25-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD008102412

Zaaknummer: 81024/12 en 28198/15

Wetsartikelen: EVRM art. 8, EVRM art. 10 en EVRM art. 46

RECHTSPRAAK

Boljević t. Servië, EHRM 16 juni 2020, nr. 47443/14

In 1971, toen klager twee jaar oud was, oordeelde een rechtbank dat A niet zijn biologische vader was. Klager ontdekte pas dertig jaar later, na overlijden van A, dat daarover ooit twijfel had bestaan. Hij wilde de procedure heropenen om A's vaderschap alsnog via een DNA-test definitief te laten vaststellen, maar heropening was maar tot vijf jaar na de definitieve uitspraak mogelijk. Het Hof oordeelt dat door het vasthouden aan de procedurele regels het zwaarwegende belang van klager bij kennis over zijn afkomst is geschonden, zonder dat daar een ander belang dan het algemene rechtszekerheidsbelang tegenover stond. Schending art. 8 EVRM.

In 1971 oordeelde een rechtbank dat A niet de biologische vader was van klager. Destijds was klager twee jaar oud en werd hij vertegenwoordigd door een voogd. Klager ontdekte pas in 2011 of 2012 dat er ooit een rechtszaak was geweest hierover, namelijk rondom het overlijden van A; hij was er altijd van uitgegaan dat A inderdaad zijn biologische vader was. Om zeker te weten dat A daadwerkelijk zijn biologische vader was, wilde klager graag dat de procedure werd heropend en dat in het kader van een nieuwe procedure een DNA-test zou worden uitgevoerd om het vaderschap onomstotelijk vast te kunnen stellen. Dit verzoek werd echter op procedurele gronden afgewezen, voornamelijk omdat het al te lang geleden was dat de oorspronkelijke uitspraak was gedaan.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat hij de mogelijkheid had moeten krijgen om via een vaderschapstest de identiteit van zijn biologische vader definitief vast te stellen. Het EHRM beoordeelt deze zaak onder art. 8 EVRM, nu in dit geval tenminste sprake is geweest van privéleven, zo niet gezinsleven tussen klager en A. Het Hof stelt vast dat een verzoek om heropening naar nationaal recht alleen tot vijf jaar na de oorspronkelijke uitspraak kon worden gedaan; het feit dat klager pas veel recenter op de hoogte raakte van de eerdere procedure maakte dat volgens de nationale rechters niet anders. Met de betreffende wettelijke regeling werd rechtszekerheid en finaliteit nagestreefd, hetgeen het Hof een legitiem doel

acht. Het Hof stelt vast dat er voor klager een zwaarwegend belang op het spel stond, namelijk het kunnen lasten vaststellen van de identiteit van zijn biologische vader. Het privéleven van A zou hierdoor niet worden geraakt nu A inmiddels was overleden. Het ging klager er bovendien ook niet om om A's vaderschap te laten ontkennen, maar juist om het te laten bevestigen, zodat er ook verder geen twijfel over zou bestaan. Gelet op deze overwegingen en gelet op de specifieke omstandigheden in deze zaak stelt het Hof een schending van art. 8 EVRM vast.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 16-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0616JUD004744314

Zaaknummer: 47443/14

Wetsartikelen: EVRM art. 8

RECHTSPRAAK

Bulgakov t. Rusland, EHRM 23 juni 2020, nr. 20159/15

Klager onderhoudt een website waarop in 2012 verboden inhoud is aangetroffen. Zonder dat klager daarvan wist, heeft een rechter vervolgens bevolen dat de toegang tot het IP-adres van de website moest worden geblokkeerd. Het Hof overweegt dat het hierbij gaat om een extreme maatregel, die vergelijkbaar is met het blokkeren van een volledig televisiestation, terwijl slechts één stukje van de website illegale informatie bevatte. Een dergelijke vergaande blokkeringsmaatregel was volgens het Hof op basis van de Russische wetgeving niet voorzienbaar en de wetgeving bood ook onvoldoende waarborgen tegen willekeur. Daardoor is art. 10 EVRM geschonden.

Klager is eigenaar van de website 'Worldview of the Russian Civilization'. In 2013 ontdekte hij dat de lokale internetserviceprovider (ISP) de toegang tot zijn website had geblokkeerd op basis van een anderhalf jaar eerder afgegeven rechterlijk bevel. Navraag leerde dat de openbaar aanklager daarom had verzocht omdat er volgens hem een e-book en een pamflet op de website stonden die eerder als extremistisch waren aangemerkt. Een procedure hierover was niet succesvol, ook al maakte klager duidelijk dat de problematisch geachte inhoud inmiddels was verwijderd.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de blokkering van het IP-adres van zijn website in strijd komt met art. 10 EVRM. Het Hof stelt voorop dat het e-book op zijn website inderdaad verboden materiaal bevatte en dat klager dit ook heeft toegegeven. Het gaat hier echter vooral om de vraag of het om die reden redelijk was om de volledige website te blokkeren, ook toen de gewraakte inhoud was verwijderd. Het Hof acht een maatregel als deze, voor zover die bedoeld is om extremistische content te verwijderen, op zichzelf voorzien bij wet, maar het merkt op dat het rechterlijk bevel niet beperkt was tot het blokkeren van de toegang tot die content alleen, maar dat die zich uitstreekte tot het IP-adres (en daarmee tot een website) als geheel. Het Hof is van oordeel dat het hierbij gaat om een extreme maatregel, die gelijk kan worden gesteld met het verbieden van een volledige krant of een volledig televisiestation.

Deze volledige blokkering was bovendien niet voorgeschreven in de betreffende wettelijke regeling. Evenmin was de beslissing daaromtrent met voldoende waarborgen omkleed. Allereerst was niet zozeer klager, maar alleen de lokale ISP betrokken in de procedure rondom het afgeven van het bevel; klager was zelfs niet eens op de hoogte van de procedure, laat staan dat hij erin kon participeren. In de tweede plaats is het Hof van oordeel dat in de procedure die klager later heeft ingesteld ten onrechte geen rekening is gehouden met klagers stelling dat er geen reden meer was voor de blokkering omdat de verboden content was verwijderd. Gelet op die overwegingen concludeert het Hof dat de relevante wetgeving niet de noodzakelijke bescherming bood tegen misbruik van bevoegdheid en dat de toepassing excessieve en willekeurige gevolgen had voor klager. Dit betekent dat de blokkeringsmaatregel niet voldoet aan het vereiste dat die is voorzien bij wet, en daarmee is sprake van strijd met art. 10 EVRM.

Klager heeft daarnaast gesteld dat hij geen toegang heeft gehad tot een effectief rechtsmiddel om hierover te kunnen klagen, in strijd met art. 13 EVRM. Het Hof overweegt dat het hierbij gaat om een ander probleem dan het heeft behandeling bij art. 10 EVRM, namelijk het recht op rechtsbescherming tegen de maatregel, zodat het nuttig is om deze klacht afzonderlijk te behandelen. Gelet op het feit dat de nationale rechters klagers zaak wel in behandeling hebben genomen, maar deze niet inhoudelijk hebben beoordeeld, stelt het Hof ook een schending vast van art. 13 EVRM.

Overigens heeft het Hof op dezelfde dag nog drie uitspraken gedaan in aanverwante zaken, namelijk in *Vladimir Kharitonov t. Rusland* (nr. 10795/14, ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD001079514), *OOO Flavus e.a. t. Rusland* (nrs. 12468/15, 23489/15 en 19074/16, ECLI:CE:ECHR:2020:0623001246815) en *Engels t. Rusland* (nr. 61919/16, ECLI:CE:ECHR:2020:06230061919/16). Van de zaak *Vladimir Kharitonov* is op www.ehrc-updates.nl eveneens een samenvatting te vinden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 23-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD002015915

Zaaknummer: 20159/15

Wetsartikelen: EVRM art. 10 en EVRM art. 13

RECHTSPRAAK

Europese Commissie t. Hongarije, HvJ EU 18 juni 2020, zaak C-78/18

De Europese Commissie is een inbreukprocedure tegen Hongarije gestart in verband met de daar geldende wetgeving die registratie-, kennisgevings- en bekendmakingsverplichtingen oplegt aan stichtingen en verenigingen die direct of indirect buitenlandse steun ontvangen die boven een drempelverdrag uitgaat. Het HvJ acht deze wetgeving stigmatiserend en belemmerend voor het vrije kapitaalverkeer (art. 63 VWEU), zonder dat daar een overtuigende rechtvaardiging voor bestaat. Daarnaast ziet het in de wet schendingen van de verenigingsvrijheid (art. 12 Hv), het recht op privacy (art. 7 Hv) en het recht op persoonsgegevensbescherming (art. 8 lid 1 Hv).

De Europese Commissie (EC) heeft een inbreukprocedure tegen Hongarije gestart vanwege de wetgeving over transparantie van organisaties die steun ontvangen uit het buitenland (de 'transparantiewet'). Daarin worden registratie-, kennisgevings- en bekendmakingsverplichtingen opgelegd aan organisaties die direct of indirect buitenlandse steun ontvangen. Volgens de EC voldoet deze regeling niet aan de eisen die voortvloeien uit art. 63 VWEU (vrij verkeer van kapitaal) en art. 7, 8 en 12 Hv (resp. recht op respect voor het privéleven, databescherming en verenigingsvrijheid).

Ten aanzien van het in art. 63 VWEU neergelegde vrije kapitaalverkeer stelt het HvJ voorop dat de transparantiewet een reeks verplichtingen oplegt die, gelet op de inhoud en de samenhang ervan, het vrije kapitaalverkeer belemmeren. In het bijzonder vermeldt het HvJ dat de transparantiewet de betrokken 'organisaties die buitenlandse steun ontvangen' verplicht hiervan kennis te geven, zich in te schrijven en zich systematisch als zodanig te presenteren aan het publiek; deze verplichting wordt bij niet-nakoming bestraft met sancties die kunnen leiden tot hun ontbinding. Het Hof benadrukt dat deze verenigingen en stichtingen hierdoor

worden gestigmatiseerd en dat deze bepalingen een sfeer van wantrouwen creëren jegens hen, die natuurlijke en rechtspersonen uit andere lidstaten en derde landen ervan kan weerhouden hen financieel te steunen. Duidelijk is ook dat sprake is van een andere behandeling dan die van in Hongarije gevestigde verenigingen en stichtingen die alleen steun uit Hongarije ontvangen. Hierdoor is sprake van een indirecte discriminatie naar nationaliteit. Hongarije heeft vervolgens allereerst aangevoerd dat door de verplichtingen de transparantie van de verleende financiële steun wordt vergroot en dat deze verplichtingen bijdragen aan de informatievoorziening van burgers, die des te belangrijker is gelet op de rol van de verschillende organisaties in het openbare debat. Dit zijn op zichzelf dwingende redenen van algemeen belang. Het doel om de transparantie van de financiering van verenigingen te vergroten kan volgens het Hof echter, hoe legitiem het ook is, geen rechtvaardiging vormen voor een wettelijke regeling van een lidstaat die is gebaseerd op een principieel en algemeen vermoeden dat alle door een in een andere lidstaat of derde land gevestigde natuurlijke of rechtspersoon verleende financiële steun en iedere maatschappelijke organisatie die dergelijke steun ontvangt als zodanig de politieke en economische belangen van de eerstgenoemde lidstaat en de onafhankelijke werking van zijn wettelijke instellingen in gevaar kunnen brengen. Het middel is daarbij niet geschikt om de wet te kunnen rechtvaardigen. In de tweede plaats heeft Hongarije aangevoerd dat de wet bedoeld is om de openbare orde en veiligheid te beschermen, maar daarover merkt het Hof op dat Hongarije de wet niet lijkt te hebben gebaseerd op een werkelijke bedreiging, maar op een principieel en algemeen vermoeden ten aanzien van het gedrag van de betrokken organisaties. Daarmee is niet voldaan aan de vereisten voor rechtvaardiging van de belemmering van het vrije kapitaalverkeer en dat betekent dat Hongarije de verplichtingen van art. 63 VWEU niet is nagekomen.

Het HvJ overweegt op grond van art. 51 lid 1 Hv dat een maatregel die inbreuk maakt op een fundamentele vrijheid die is gewaarborgd door het VWEU geacht moet worden het recht van de Unie ten uitvoer te leggen. Het Handvest is in het onderhavige geval dan ook van toepassing.

Art. 12 Hv, dat de verenigingsvrijheid omvat, moet ingevolge art. 52 lid 3 Hv worden uitgelegd in overeenstemming met art. 11 EVRM. Het HvJ overweegt op basis van een analyse van de relevante EHRM-rechtspraak dat het moet nagaan of de bepalingen van de transparantiewet het handelen en functioneren van de verenigingen en stichtingen aanzienlijk moeilijker maken. Dit is inderdaad het geval, gelet op de afschrikkende werking van de sancties en vanwege de systematische registratieverplichtingen. Opnieuw wijst het HvJ er bovendien op dat deze verplichtingen in Hongarije een algemene sfeer van verdenking rond de betrokken verenigingen en stichtingen creëren en hen stigmatiseren. De verenigingsvrijheid wordt dan ook beperkt door de wettelijke regeling. Het HvJ onderzoekt vervolgens, ook weer in het licht

van de relevante EHRM-rechtspraak, of ook het recht op respect voor het privéleven en de persoonsgegevensbescherming worden geraakt. Het wijst er daarbij op dat in het kader van de verplichtingen in de transparantiewet informatie moet worden aangeleverd over onder meer de naam, het land en de woonplaats van de natuurlijke personen die financiële steun verlenen, en bij rechtspersonen ook de officiële naam en zetel en de handelsnaam. Dergelijke gegevens vallen onder art. 7 Hv. Hierbij kan het gaan om gegevens over wie het EHRM als ‘publieke personen’ heeft gedefinieerd, maar het feit dat iemand financiële steun aan een organisatie geeft maakt iemand niet meteen tot publiek persoon. Dat betekent dat art. 7 Hv door deze wet wordt beperkt. Daarnaast moeten bij de verwerking van persoonsgegevens de in art. 8 lid 2 Hv gestelde eisen van eerlijke verwerking in acht worden genomen, terwijl niet is gesteld dat de bepalingen daaraan voldoen; daardoor moet worden aangenomen dat ook het recht op persoonsgegevensbescherming is beperkt.

Uit art. 52 lid 1 Hv blijkt dat de uitoefening van deze rechten onder bepaalde voorwaarden kan worden beperkt, maar het HvJ wijst erop dat het ten aanzien van de inbreuk op het vrije kapitaalverkeer onder art. 63 VWEU al heeft vastgesteld dat de wet niet beantwoordt aan de naar voren gebrachte doelstellingen van algemeen belang. Die conclusie kan ook gelden ten aanzien van art. 7, 8 lid 1 en 12 Hv, zodat het HvJ vaststelt dat Hongarije ook de op deze staat rustende verplichtingen onder het Handvest niet is nagekomen.

Instantie: Hof van Justitie van de Europese Unie

Datum uitspraak: 18-06-2020

ECLI: ECLI:EU:C:2020:476

Zaaknummer: C78/18

Wetsartikelen: EVRM art. 11, VWEU art. 65, Hv art. 7, Hv art. 8, Hv art. 12, Hv art. 51 lid 1 en Hv art. 52 lid 1 en 3

RECHTSPRAAK

Ghoumid e.a. t. Frankrijk, EHRM 25 juni 2020, nr. 52273/16

Klagers hadden een dubbele nationaliteit. Geruime tijd nadat zij in 2007 zijn veroordeeld wegens voorbereidingshandelingen voor een terroristische aanslag is hen de Franse nationaliteit ontnomen, nu Frankrijk na de aanslagen in 2015 zich strenger wilde tonen naar terrorismeveroordeelden toe. Het Hof acht deze maatregel niet onredelijk en daarmee niet in strijd met het recht op respect voor het privéleven (art. 8 EVRM). Evenmin ziet het de maatregel tot ontneming van de nationaliteit als een strafrechtelijke sanctie, zodat ook geen sprake was van dubbele bestraffing voor hetzelfde feit.

Klagers hebben, op de derde klager na, allemaal de Marokkaanse nationaliteit; de derde klager heeft de Turkse nationaliteit. Zij zijn in 2007 strafrechtelijk veroordeeld vanwege voorbereidingshandelingen voor een terroristische aanslag. In 2015 besloot de minister van binnenlandse zaken dat van klagers, die intussen allemaal ook de Franse nationaliteit hadden aangenomen, die nationaliteit moest worden ingetrokken. Dit gebeurde in 2015 met goedkeuring van de Conseil d'État. Daarnaast werd jegens twee van de klagers een terugkeerbeslissing overwogen.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat de ontneming van de Franse nationaliteit in strijd is met art. 8 EVRM. Het Hof overweegt allereerst dat het ontnemen van deze nationaliteit niet als zodanig gevolgen heeft voor het gezinsleven van klagers, nu zij ook zonder die nationaliteit in Frankrijk konden blijven wonen. Wel heeft een dergelijk besluit een zekere impact op het privéleven van de betrokkene en de beslissing moet dan ook vanuit dat perspectief worden beoordeeld. Daarbij constateert het Hof dat er geruime tijd is verstreken tussen het moment van veroordeling van klagers voor terroristische activiteiten en het besluit om de nationaliteit in te trekken. De regering heeft echter gewezen op de nieuwe reeks van aanslagen die in de latere periode werden gepleegd en het Hof kan begrijpen waarom een staat dan alsnog nagaat of terrorismeveroordeelden nog voldoende loyaliteit en solidariteit met de staat voelen om de nationaliteit van het land te kunnen behouden. Het Hof wijst er ook op dat er naar Frans recht

vijftien jaar kon verstrijken tussen het moment van veroordeling en het ontnemen van de nationaliteit. Ook waren er substantiële procedurele waarborgen in de zaak geboden en is zorgvuldig bekeken of geen misbruik was gemaakt van bevoegdheid. Het Hof acht de genomen beslissingen dan ook niet willekeurig. Kijkend naar de gevolgen van de maatregel voor klagers' privéleven merkt het Hof op dat die in zoverre vergaand waren dat klagers' verblijfsstatus in Frankrijk daardoor onzekerder was geworden, omdat ze nu als vreemdelingen zouden kunnen worden uitgezet. Het Hof overweegt echter ook dat er in dit geval geen concrete maatregelen tot uitzetting zijn genomen en dat betekent dat de maatregel alleen tot gevolg heeft gehad dat een deel van de identiteit van klagers verloren is gegaan. In dat verband constateert het Hof wel dat de klagers pas recent, tijdens de periode van de voorbereidingshandelingen of daarna, de Franse nationaliteit hebben aangenomen. Het Hof heeft bovendien begrip voor de positie van de Franse regering, die een zekere strengheid wil laten zien ten aanzien van personen die zijn veroordeeld wegens terroristische activiteiten. Het is dan ook van oordeel dat hier geen sprake is van een schending van art. 8 EVRM.

Klagers hebben daarnaast onder art. 4 P7 EVRM gesteld dat in dit geval sprake was van 'bis in idem'. Het Hof merkt echter op dat het ontnemen van nationaliteit naar Frans recht een civielrechtelijke en geen strafrechtelijke maatregel is. Daarnaast ging het om een maatregel met een specifieke doelstelling, namelijk om de breuk te reflecteren die iemand door zijn eigen handelen heeft gemaakt met de loyaliteit aan Frankrijk. In de derde plaats acht het Hof de zwaarte van de maatregel niet zodanig, ook in relatie tot de ernst van het vergrijp waarbij deze maatregel kan worden opgelegd, dat er sprake zou zijn van een strafrechtelijke sanctie. Gelet daarop is geen sprake van een dubbele bestraffing in de zin van art. 4 P7 EVRM.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 25-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD005227316

Zaaknummer: 52273/16

Wetsartikelen: EVRM art. 8 en EVRM Zevende Protocol art. 4

RECHTSPRAAK

Kasmi t. Albanië, EHRM 23 juni 2020, nr. 1175/06

Na de beëindiging van het communistische regime in Albanië werden huizen die eerder in private eigendom waren en onder het communistische regime waren genationaliseerd, gerestitueerd aan de eigenaars, maar met de verplichting om bestaande huurovereenkomsten te respecteren. Klager kon daardoor dertien jaar lang geen bezit nemen van zijn eigen huis, terwijl hij ook de (lage) huur niet kon verhogen en er geen juridische mogelijkheden tot eerdere uitzetting van de huurders bestonden. Het Hof stelt vast dat dit heeft geleid tot grote onzekerheid en een disproportionele en excessieve last; schending art. 1 EP EVRM.

In Albanië is na beëindiging van het communistische regime overgangswetgeving geïntroduceerd in verband met de privatisering van voorheen genationaliseerde woningen. Huizen en gebouwen die eerder in private eigendom waren geweest, voordat ze werden genationaliseerd, werden gerestitueerd, maar daarbij moest rekening worden gehouden met al gevestigde bewoning door huurders. Ook klager kreeg met een dergelijke situatie te maken en hij slaagde er vanwege deze wetgeving niet in om de huurders uit zijn huis te laten zetten, ook al voerde hij aan dat zij er in feite niet legaal woonden. In 2010 kon, na overlijden van de huurders, klager alsnog zelf bezit nemen van zijn huis.

Voor het EHRM heeft hij geklaagd over schending van het door art. 1 EP beschermde eigendomsrecht. Het Hof beoordeelt de kwestie onder de alinea van art. 1 EP die betrekking heeft op gebruiksbeperkingen. Het is van oordeel dat er een voldoende wettelijke basis was voor de beperkingen en dat die bovendien een op zichzelf redelijk doel nastreefden. In een situatie als deze, waarbij moeilijke sociale, economische en politieke keuzes moeten worden gemaakt, moet bovendien een ruime *margin of appreciation* aan de staat worden toegekend. Het wijst er echter ook op dat de wettelijk opgelegde huurovereenkomsten van onbepaalde duur waren en dat het voor klager niet mogelijk was om die eerder te laten beëindigen of om de huur (die erg laag was vastgesteld) te verhogen. Door de onduidelijkheid over de wetgeving

heeft klager bovendien zeer lang, namelijk dertien jaar, in onzekerheid verkeerd over de mogelijkheid om zijn huis weer in bezit te kunnen nemen. Aan die onzekerheid is bovendien geen einde gekomen door overheidsoptreden, maar door het overlijden van de klagers. Gelet op die omstandigheden stelt het Hof een schending van art. 1 EP vast.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 23-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD000117506

Zaaknummer: 1175/06

Wetsartikelen: EVRM Eerste Protocol art. 1

RECHTSPRAAK

Miljević t. Kroatië, EHRM 25 juni 2020, nr. 68317/13

Klager heeft zich als verdachte tijdens zijn slotwoorden in de rechtszaal beschuldigend uitgesproken over I.P., waarvan hij onder meer stelde dat deze andere getuigen onrechtmatig had beïnvloed. Op verzoek van I.P. werd klager hierop vervolgd en veroordeeld wegens smaad. Het EHRM overweegt dat hier niet alleen een botsing aan de orde is van reputatierechten en vrijheid van meningsuiting, maar dat ook het recht op een eerlijk proces moet worden meegewogen. Nu de uitingen van klager rechtstreeks op de zaak betrekking hadden en tijdens de rechtszaak werden gedaan, is de bestraffing volgens het Hof in strijd met art. 10 EVRM.

Klager werd in 2006 strafrechtelijk vervolgd op verdenking van betrokkenheid bij de executie in 1991 van vier gedetineerde burgers die uit een gevangenis waren gehaald. Uiteindelijk werd hij daarvan vrijgesproken. In eerste aanleg verdedigde hij zich onder meer door in zijn slotwoorden te wijzen op de onbetrouwbaarheid van een belangrijke getuige, I.P., die ook tijdens het hele proces aanwezig was geweest. I.P. was een kolonel in het Kroatische leger en een gehandicapte oorlogsveteraan die heel actief was waar het ging om het ontdekken van oorlogsmisdrijven in Kroatië. Volgens klager had I.P. er in feite voor gezorgd dat hij valselijk was beschuldigd en had hij getuigen tegen hem opgezet. Op verzoek van I.P. werd klager daarop strafrechtelijk vervolgd wegens smaad. De nationale rechter oordeelde dat de uitlatingen van klager jegens I.P. inderdaad onnodig reputatiebeschadigend waren geweest en veroordeelde klager tot een boete van ongeveer 130 euro.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat deze veroordeling vanwege zijn uitingen in zijn slotwoorden in de rechtszaal in strijd was met de door art. 10 EVRM beschermde vrijheid van meningsuiting. Het Hof wijst er in algemene termen op dat in dit geval een bijzondere rol speelt dat klager zijn uitingen heeft gedaan in het kader van een strafrechtelijke procedure, zodat ook waarde moet worden gehecht aan de procedurele rechten die klager onder art. 6 EVRM toekomen. Dit betekent niet dat klager in het kader van zijn verdediging alles mocht

zeggen wat hem voor de mond kwam, maar het is wel een factor die in de afweging moet worden betrokken. Het Hof overweegt dan ook dat dit van belang is in verband met zijn gebruikelijke uitgangspunt dat in zaken over botsing van gelijkwaardige grondrechten, zoals het door art. 8 EVRM beschermde reputatierecht en de vrijheid van meningsuiting van art. 10 EVRM, deze beide rechten als uitgangspunt dezelfde waarde moet toekomen. De invloed van de betrokkenheid van art. 6-belangen moet dan vooral tot uitdrukking komen in een smallere *margin of appreciation* voor de staat. Ook moet duidelijk zijn dat een verdachte vrijelijk heeft kunnen spreken zonder te hoeven vrezen voor een smaadzaak. Tegelijkertijd overweegt het Hof dat naarmate de uitingen van een verdachte verder buiten de kern van de voorliggende zaak vallen, en meer gratuite of irrelevante beledigingen aan het adres van een derde vallen, het legitiemer wordt om beperkingen te stellen op zijn uitingen. In het licht van deze overwegingen beoordeelt het Hof vervolgens de voorliggende kwestie. Daarbij wijst het er allereerst op dat I.P. een bekend publiek figuur is en een activist als het gaat om het traceren van oorlogsmisdrijven, wat betekent dat hij zich toleranter moet tonen voor kritiek. In de tweede plaats stelt het vast dat de opmerkingen van klager duidelijk verband hielden met zijn zaak en die pasten in de lijn van zijn verdediging. Als principe moet immers gelden dat een klager vrijelijk moet kunnen spreken over zijn indruk dat getuigen zijn beïnvloed of dat er sprake is geweest van een ondeugdelijk gemotiveerde strafvervolgning. De consequenties van die uitingen waren duidelijk beledigend en reputatieschadend voor I.P., maar het Hof is van oordeel dat de feitelijke consequenties niet bijzonder groot waren. Verder ging het om stellingen waarvan niet gezegd kon worden dat er geen enkele feitelijke grondslag voor bestond, gelet op de rol die I.P. in de procedure had gespeeld. Tot slot weegt het Hof mee dat er weliswaar geen heel hoge sanctie is opgelegd, maar toch een sanctie van strafrechtelijke aard. Gelet daarop stelt het een schending van art. 10 EVRM vast.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 25-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD006831713

Zaaknummer: 68317/13

Wetsartikelen: EVRM art. 10

RECHTSPRAAK

Moustahi t. Frankrijk, EHRM 25 juni 2020, nr. 9347/14

Twee kinderen (drie en vijf jaar oud) werden zonder begeleiding op een bootje van de Comoren naar Mayotte gezet. Het bootje werd onderschept en de kinderen werden onder de hoede geplaatst van een andere opvarende, M.A. Samen met M.A. werden zij een nacht in detentie gezet en de dag erna werden zij teruggestuurd naar de Comoren. Het Hof stelt vast dat het onder de hoede van M.A. plaatsen een willekeurige maatregel was en dat de gang van zaken schendingen oplevert van artikelen 3, 5, 8 en art. 4 P4 EVRM; ook was er geen effectief rechtsmiddel onder art. 13 EVRM.

Klagers zijn een ouder en zijn twee kinderen (tweede en derde klager), die ten tijde van de relevante feiten drie en vijf jaar oud waren. Zij zijn onderdanen van de Comoren, maar de kinderen zijn geboren in Mayotte uit een illegaal daar verblijvende moeder. Toen dat werd uitgevonden werden moeder en kinderen teruggestuurd naar de Comoren. In 2013 reisden de kinderen op een krakkemikkig bootje alsnog terug naar Mayotte, maar het bootje werd onderschept door de Franse grenspolitie en er werden checks uitgevoerd van de identiteit en enkele andere gegevens. Vervolgens werden de kinderen toevertrouwd aan M.A., een van de andere opvarenden, en werden M.A. en de kinderen in detentie geplaatst. Een dag later werden zij op een schip gezet en teruggestuurd naar de Comoren.

Voor het EHRM hebben klagers allereerst aangevoerd dat bij de behandeling van de kinderen sprake was van een schending van art. 3 EVRM. Het Hof stelt vast dat de kinderen op dezelfde manier zijn behandeld als de volwassen opvarenden en dat onvoldoende rekening is gehouden met hun jonge leeftijd en de angst die ze moeten hebben gevoeld omdat ze weer werden teruggestuurd. Het feit dat ze werden toevertrouwd aan M.A. maakt dit niet anders, nu M.A. geen ouder of bloedverwant van hen was. De gang van zaken maakt op het Hof vooral de indruk van een haastkwesitie waarbij geen rekening is gehouden met de belangen van de kinderen. Daarmee is niet humaan gehandeld en is sprake geweest van een onmenselijke

behandeling, in strijd met art. 3 EVRM. Ten aanzien van de vader van tweede en derde klager stelt het Hof geen schending van art. 3 EVRM vast; weliswaar moet ook hij stress hebben ervaren, maar hij had de kinderen zelf op het bootje laten zetten en hun terugreis was veilig verlopen.

Ten aanzien van de detentie gedurende een nacht merkt het Hof op dat de kinderen op een willekeurige manier gekoppeld werden aan M.A. en dat ze niet gedetineerd werden omdat ze bij hun ouders of andere familieleden hoorden, wat normaal gesproken nog een rechtvaardiging voor detentie van zeer jonge kinderen kan vormen. Ook de nationale rechter had al een opmerking gemaakt over het kennelijk ontbreken van een goede rechtsgrondslag hiervoor. De detentie was daarmee in strijd met art. 5 lid 1 EVRM. Daarnaast had M.A. weliswaar een rechtsmiddel gehad, maar konden de kinderen daar geen gebruik van maken en zij konden ook niet door M.A. worden vertegenwoordigd. Daarmee hebben ze ook onvoldoende rechtsbescherming rondom hun detentie genoten, in strijd met art. 5 lid 4 EVRM.

Ten aanzien van de detentie van de kinderen, zonder begeleiding door een ouder en zonder dat de vader de gelegenheid kreeg om zijn kinderen op te halen, hebben klagers ook een beroep gedaan op art. 8 EVRM. Nu het Hof al heeft vastgesteld dat het ontbreken van een wettelijke grondslag deze detentie in strijd bracht met art. 5 lid 1 EVRM, concludeert het datzelfde voor art. 8 EVRM. Daaraan voegt het nog toe dat sprake is geweest van willekeur doordat de kinderen in het gezelschap zijn gezet van iemand die ze helemaal niet kenden en die ook geen gezag over hen had. Ook daarvan was het doel volgens het Hof alleen maar om de uitzetting snel te kunnen laten verlopen, hetgeen geen legitiem doel is in de zin van art. 8 lid 2 EVRM.

Voor het Hof hebben tweede en derde klager ook gesteld dat sprake is geweest van collectieve uitzetting in strijd met art. 4 P4 EVRM. Het Hof constateert dat dit een ander type zaak is dan waarover het eerder heeft geoordeeld, maar dat hier voldoende vaststaat dat onvoldoende is onderzocht of er in hun individuele gevallen sprake was van een reden om hen uit te zetten. Om die reden stelt het Hof ook een schending vast van art. 4 P4 EVRM.

Het Hof buigt zich vervolgens over de vraag of er voldoende toegang tot een effectief rechtsmiddel heeft bestaan in de zin van art. 13 EVRM. Dit was volgens het Hof wel zo waar het gaat om de art. 3-aspecten van de zaak, nu eerste klager de mogelijkheid had gehad om over de behandeling die de kinderen ten deel was gevallen te klagen. Waar het ging om de uitzetting was zo'n rechtsmiddel er echter onvoldoende en voor zover dat er was, was het niet effectief. Ten aanzien van de zaak onder art. 8 en 4 P4 EVRM stelt het Hof dan ook wel een schending van art. 13 EVRM vast.

Gelet op deze schendingen beveelt het Hof aan op grond van art. 46 EVRM dat in toekomstige gevallen beter rekening wordt gehouden met de EVRM-maatstaven, zoals die ook door de nationale rechter in eerste aanleg al zijn toegepast.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 25-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD000934714

Zaaknummer: 9347/14

Wetsartikelen: EVRM art. 3, EVRM art. 5 lid 1 en lid 4, EVRM art. 8, EVRM art. 13, EVRM Vierde Protocol art. 4 en EVRM art. 46

RECHTSPRAAK

Omrefe t. Spanje, EHRM 23 juni 2020, nr. 69339/16

Klaagsters zoontje werd snel na zijn geboorte opgenomen in een pleeggezin. Zonder klaagsters instemming werd hij enkele jaren later geadopteerd door dit gezin. Weliswaar was op nationaal niveau een rechterlijke uitspraak gedaan om contact tussen klaagster en het kind mogelijk te maken, maar daaraan is geen uitvoering gegeven. Het EHRM stelt om die reden en vanwege diverse tekortkomingen in de procedure een schending vast van art. 8 EVRM. Onder art. 46 EVRM beveelt het aan om alsnog contact mogelijk te maken tussen moeder en kind door de nationale uitspraak alsnog ten uitvoer te leggen of de nationale procedure te heropenen.

Toen klaagster in 2009 moeder werd van een kindje, verzocht zij dat het kindje zolang werd opgenomen in een ontvangstcentrum omdat ze er op dat moment door financiële, huisvestings- en persoonlijke problemen niet goed voor kon zorgen. Klaagster werd verteld dat het zolang in de pleegzorg kon worden opgenomen en dat het daarna kon reïntegreren in het gezin als het weer beter zou gaan. Een maand later constateerden de autoriteiten dat klaagster niet alle bezoekmogelijkheden had benut en dat ze zich afstandelijk gedroeg, en ook dat ze te weinig mogelijkheden had om voor het kind te zorgen. Na eenzelfde constatering twee maanden daarna werd het kind op rechterlijk gezag in een pleeggezin opgenomen en werd een ‘pre-adoptiebeslissing’ genomen. Klaagster maakte daar bezwaar tegen, omdat zij geen toestemming had gegeven voor adoptie, maar zonder resultaat. Aanvankelijk werd haar verzoek om het kindje te mogen bezoeken wel gehonoreerd, maar in de tussentijd werd het proces van adoptie van het kind door het pleeggezin doorgezet. In 2015 werd de adoptie van het kind definitief gemaakt door een rechterlijke uitspraak, ondanks het verzet van klaagster hiertegen.

Voor het EHRM heeft klaagster gesteld dat door de gang van zaken inbreuk is gemaakt op het gezins- en privéleven zoals beschermd door art. 8 EVRM. Het Hof wijst op het feit dat klaagster weliswaar zelf heeft gevraagd om tijdelijke pleegzorg, zodat het redelijk was dat de

autoriteiten bepaalde beslissingen hebben genomen, maar het vermeldt ook dat er meteen goed onderzoek had moeten zijn gedaan naar de situatie van het kind en de ouders, waarbij ook gezocht had moeten worden naar alternatieven voor pre-adoptieplaatsing van het kind in een pleeggezin. Dat laatste was ook eerlijker geweest tegenover het pleeggezin. Het Hof wijst ook op de lange duur van de procedures die zijn gevolgd en op verschillende onzorgvuldigheden daarin, waaronder het feit dat klaagster niet goed in de procedure is betrokken, waardoor ook haar belangen onvoldoende zijn meegewogen. Waar een van de rechters oordeelde dat het nodig zou zijn om in ieder geval een vorm van contact tussen moeder en kind te behouden, is daaraan bovendien geen gevolg gegeven. Ook verder zijn er te weinig maatregelen getroffen om het recht van klaagsters op contact met haar kind te houden te kunnen waarborgen. Gelet op deze overwegingen stelt het Hof een schending van art. 8 EVRM vast.

Het Hof stelt verder vast dat het weliswaar tot de discretionaire bevoegdheid van de staten behoort om gevolg te geven aan een uitspraak van het Hof, maar het stelt vast dat het hier toch wenselijk is dat het duidelijk maakt aan de regering dat de zaak van klaagster en haar zoon in het licht van de uitspraak van het Hof moet worden herbeoordeeld, waarbij rekening wordt gehouden met de huidige positie van het kind en diens belangen. Daarbij moet in het bijzonder alsnog gevolg worden gegeven aan de nationale rechterlijke uitspraak die de autoriteiten opdroeg om een vorm van contact tussen klaagster en het kind te bewerkstelligen. Ook merkt het Hof op dat de meest passende manier om uitvoering te geven aan de uitspraak hier zou zijn gelegen in de heropening van de nationale procedure, ook al zijn de uitspraken definitief geworden; deze mogelijkheid bestaat volgens het Hof immers naar Spaans recht wanneer het EHRM een schending van het EVRM heeft vastgesteld.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 23-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD006933916

Zaaknummer: 69339/16

Wetsartikelen: EVRM art. 8 en EVRM art. 46

RECHTSPRAAK

S.M. t. Kroatië, EHRM (GK) 25 juni 2020, nr. 60561/14

In een zaak over gedwongen prostitutie is de verdachte op nationaal niveau vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs. Een Kamer van het EHRM vond in 2018 al een schending van art. 4 EVRM in deze zaak vanwege tekortkomingen in het nationale onderzoek. De Grote Kamer bevestigt nu dit oordeel en verduidelijkt daarbij de betekenis van de verschillende bestanddelen van art. 4 EVRM en de positieve verplichtingen van de staat bij onderzoek naar mensenhandel en gedwongen prostitutie en seksuele uitbuiting.

Klaagster stelt dat zij in 2011 en 2012 is gedwongen tot prostitutie door T.M., onder wiens controle zij was en die zij niet durfde tegen te spreken. In 2012 heeft ze daarover een aanklacht ingediend bij de politie, die heeft geleid tot toekenning van de status van slachtoffer van mensenhandel. Er werd een onderzoek uitgevoerd en er volgde een strafrechtelijke procedure tegen T.M., maar deze werd vrijgesproken omdat er onvoldoende bewijs was van dwang tot prostitutie. Een Kamer van het EHRM heeft zich over deze zaak uitgesproken op 19 juli 2018 en heeft toen een schending vastgesteld van art. 4 EVRM vanwege het ontbreken van voldoende deugdelijk onderzoek.[1]

De regering heeft voor het EHRM aangevoerd dat het niet bevoegd is om de klacht over een procedurele schending van art. 4 EVRM te behandelen, omdat klaagster zich in haar initiële klacht vooral heeft gebaseerd op art. 3 en 8 EVRM en daarbij bovendien vooral materiële gronden heeft aangevoerd. Daardoor zou de regering niet genoeg mogelijkheden hebben gehad om zich te verweren tegen de meer procedurele argumenten die zij later nog heeft aangevoerd. Het EHRM stelt echter vast dat, kijkend naar de procedure als geheel, er ook al in de initiële stukken voldoende elementen aanwezig waren om de gehele klacht – inclusief de procedurele aspecten daarvan – te kunnen beoordelen. Het kan zich dan ook over de gehele klacht buigen en het besluit om, net als de Kamer dat had gedaan en vanuit zijn bevoegdheid om zelf de zaak juridisch te kunnen kwalificeren, zich te concentreren op art. 4 EVRM.

In zijn beoordeling gaat de Grote Kamer allereerst in op een aantal fundamentele definitiepunten, waarbij het de verschillende aspecten van art. 4 EVRM – slavernij, dienstbaarheid en dwang- of gedwongen arbeid – naloopt. Slavernij definieert het als de status of hoedanigheid van een persoon waarover enkele of alle macht die behoort bij eigendom wordt uitgeoefend. Dienstbaarheid betreft de verplichting die iemand heeft om zijn diensten aan te bieden, waarbij sterke dwang wordt uitgeoefend; het gaat daarbij om een ernstige vorm van gedwongen of dwangarbeid. Bij die laatste categorie heeft het Hof in zijn algemeenheid gesteld dat het gaat om al het werk of dienstverlening die van iemand wordt verlangd onder bedreiging met een straf en waarvoor iemand zich niet vrijwillig heeft gemeld. De idee van een strafbedreiging kan daarbij zover gaan dat sprake is van fysiek geweld, maar het kan ook gaan om subtielere vormen van meer psychologische aard, zoals het bedreigen met aangifte bij de politie of de migratiediensten als het gaat om een illegaal in het land verblijvend slachtoffer. Het gaat daarbij ook om situaties waarbij een werkgever misbruik maakt van zijn macht of van de kwetsbaarheid van werknemers om ze te kunnen uitbuiten.

Het Hof benadrukt vervolgens dat een belangrijke vernieuwing in de uitleg van art. 4 EVRM is gelegen in de uitbreiding van de reikwijdte daarvan naar mensenhandel, zoals door het Hof vastgesteld in *Rantsev t. Cyprus en Rusland*[2]. Wel is het daarbij nodig dat een situatie alle constituerende elementen in zich draagt van de internationale definitie van mensenhandel. Daarvoor moet primair de definitie worden gevolgd die in het Anti-Mensenhandelsverdrag van de Raad van Europa is vastgelegd, en in mindere mate die van het Palermoprotocol voor zover die definitie smaller is dan die van het Anti-Mensenhandelsverdrag.

De Grote Kamer merkt dan op dat het in de onderhavige zaak gaat om een specifiek aspect van de hiervoor genoemde problematiek, namelijk gedwongen prostitutie en seksuele uitbuiting. Het gaat daarbij om een lastig vraagstuk omdat er in verschillende landen verschillend wordt gedacht over de vraag of prostitutie eigenlijk ooit volledig vrijwillig kan zijn, of dat er altijd een element van dwang en uitbuiting bestaat. Het Hof lost dit op door te bepalen dat de notie van dwang- of gedwongen arbeid van art. 4 EVRM in ieder geval altijd van toepassing is als sprake is van situaties van ernstige uitbuiting, zoals gedwongen prostitutie. Daarbij is het niet relevant of die situatie zich voordoet in een context van mensenhandel. Ook hierbij benadrukt het Hof weer dat de dwang niet per definitie fysiek hoeft te zijn, maar dat het ook kan gaan om subtielere vormen.

Waar het gaat om gedwongen prostitutie en mensenhandel heeft het Hof in *Rantsev* drie typen van positieve verplichtingen gedefinieerd, namelijk de verplichting om een wettelijk raamwerk in te stellen om mensenhandel te verbieden en te bestraffen; de verplichting om in bepaalde omstandigheden operationele maatregelen te treffen om de (potentiële) slachtoffers te beschermen; en de procedurele verplichting om onderzoek te doen naar situaties van

mogelijke mensenhandel. De eerste twee verplichtingen omschrijft het Hof als primair materieel van aard; de derde is meer procedureel van karakter. Die laatste verplichting werkt het vervolgens iets verder uit, door te benadrukken dat in algemene zin de procedurele positieve verplichtingen die het heeft geformuleerd onder art. 2 en 3 EVRM ook van toepassing zijn bij art. 4 EVRM. Dit betekent dat er een verplichting voor de staat is om ambtshalve (dus zonder dat er een duidelijk initiatief is van het slachtoffer) een effectief onderzoek in te stellen waardoor de verantwoordelijken kunnen worden geïdentificeerd en verantwoordelijk kunnen worden gehouden en bestraft. Het gaat daarbij om een inspanningsverplichting en er is geen recht op vervolging. Wel moet het onderzoek voldoen aan eisen van grondigheid, objectiviteit en onpartijdigheid en het moet voldoende effectief kunnen zijn om de verantwoordelijkheid van bepaalde actoren daadwerkelijk te kunnen vaststellen. Het Hof verduidelijkt ten slotte dat het bestuursrechtelijk kwalificeren van iemand als (potentieel) slachtoffer van mensenhandel niet voldoende is; er bestaat daarnaast ook een verplichting tot het uitvoeren van nader onderzoek.

Deze uitgangspunten toepassend op de voorliggende zaak doet het Hof eerst een aantal feitelijke vaststellingen, namelijk dat in dit geval klagster heeft gesteld dat T.M. verschillende vormen van dwang had uitgeoefend om haar tot prostitutie te bewegen en dat bovendien was gebleken op nationaal niveau dat T.M. eerder was veroordeeld vanwege het afdwingen van prostitutie door geweldgebruik. Volgens het Hof bestond er door die combinatie van omstandigheden voldoende *prima facie* bewijs om te kunnen aannemen dat klagster was onderworpen aan gedwongen prostitutie; daar komt nog bij dat T.M. in de procedure had toegegeven dat hij ook jegens klagster geweld had gebruikt. Er had dan ook een onderzoek moeten worden ingesteld en uitgevoerd in overeenstemming met de hierboven weergegeven vereisten. Het Hof heeft niet heel veel gegevens over het precieze procedurele verloop, maar wel voldoende om te kunnen vaststellen dat de autoriteiten tekort zijn geschoten als het gaat om het horen van diverse mogelijke getuigen of het onderzoeken van de sociale media van klagster, terwijl het daarbij ging om voor de hand liggende onderzoeksmogelijkheden. De autoriteiten zijn te sterk afgegaan op de stellingen van klagster zelf, terwijl dat soort stellingen niet altijd betrouwbaar is bij slachtoffers van mensenhandel, onder meer vanwege hun kwetsbaarheid en de trauma's die zij kunnen hebben opgelopen. Gelet daarop stelt de Grote Kamer unaniem vast dat art. 4 EVRM is geschonden. Aan de uitspraak zijn vier verschillende concurring opinions gehecht.

[1] *S.M. t. Kroatië*, EHRM 19 juli 2018, nr. 60561/14, ECLI:CE:ECHR:2018:0719JUD006056114, «EHRC» 2018/205.

[2] *Rantsev t. Cyprus en Rusland*, EHRM 7 januari 2010, nr. 25965/04,

ECLI:CE:ECHR:2010:0107JUD002596504, «EHRC» 2010/29 m.nt. Timmer.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 25-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD006056114

Zaaknummer: 60561/14

Wetsartikelen: EVRM art. 4

RECHTSPRAAK

Stavropoulos e.a. t. Griekenland, EHRM 25 juni 2020, nr. 52484/18

Bij de naamsregistratie van het kindje van klagers werd met de hand vermeld 'naam gegeven'. Volgens klagers kon hieruit worden afgeleid dat zij het kindje niet hadden laten dopen, wat de enige andere manier is om een kind een naam te laten geven. Het EHRM ziet voldoende belang in de zaak om hem inhoudelijk te behandelen (art. 35 lid 3 (b) EVRM). De praktijk van het bijschrijven maakt volgens het Hof inbreuk op de godsdienstvrijheid en omdat er geen wettelijke basis voor bestaat is zij in strijd met art. 9 EVRM.

Bij de geboorte van het kindje van klagers deden zij aangifte op het gemeentehuis, waarbij zij ook de naam van het kindje lieten registreren. Daarbij werd met de hand op de geboorteakte bijgeschreven 'naam gegeven' ('naming'). Klagers hebben daar bezwaar tegen, omdat volgens hen uit deze bijgeschreven tekst kan worden afgeleid dat zij het kind niet een naam hebben laten geven via christelijke doop, zodat dit bijschrift iets zegt over hun eigen geloofsopvattingen.

Voor het EHRM hebben klagers gesteld dat het bijschrift in strijd is met art. 9 EVRM. De Griekse regering heeft aangevoerd dat de klacht geen kennelijk nadeel ('significant disadvantage') laat zien in de zin van art. 35 lid 3 onder b EVRM. Het Hof oordeelt echter dat de subjectieve perceptie van klagers was, dat er inbreuk werd gemaakt op art. 9 en dat dit aanleiding zou kunnen geven tot discriminatie. Gelet op de essentiële rol van art. 9 EVRM in een democratische samenleving is het Hof van oordeel dat een zaak als deze een belangrijke principekwestie oplevert, waardoor sprake is van een zodanig nadeel dat het Hof de klacht in behandeling kan nemen.

Ter verdediging van het bijschrift heeft de regering vastgesteld dat er geen wettelijke basis is voor zo'n bijschrift en dat 'naam gegeven' per abuis bij de naamsvermelding moet zijn gezet. Het Hof constateert echter dat uit gegevens van de nationale ombudspersoon is gebleken dat

er een gevestigde praktijk was bij een heel aantal registratiebureaus waarbij wel degelijk onderscheid werd gemaakt tussen twee manieren om een kind een naam te geven, namelijk door doop of door naamgeving. De tekst 'naam gegeven' heeft volgens het Hof weliswaar geen religieuze connotatie, maar door deze specifieke context wordt deze toch relevant omdat deze een aanwijzing geeft over de manier waarop een kind aan zijn naam is gekomen. Zeker nu geboortecertificaten vaak worden gebruikt is het ook betekenisvol dat daar een bijschrift op staat en is er een risico dat er op discriminerende wijze rekening mee wordt gehouden in besluiten. Dat betekent dat de praktijk een inbreuk maakt op art. 9 EVRM. Nu er geen wettelijke basis is voor deze praktijk, is deze niet voorzien bij wet zoals is vereist door het tweede lid van art. 9 EVRM. Deze bepaling is dan ook geschonden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 25-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD005248418

Zaaknummer: 52484/18

Wetsartikelen: EVRM art. 9 en EVRM art. 35 lid 3b

RECHTSPRAAK

Tempel t. Tsjechië, EHRM 25 juni 2020, nr. 44151/12

Klager werd vrijgesproken van moord in eerste aanleg, maar in hoger beroep werd geoordeeld dat de bewijswaardering niet goed was geweest en de zaak werd terugverwezen voor herbeoordeling. Dit gebeurde uiteindelijk vier keer, tot bij de vijfde herbeoordeling (bij een andere rechtbank) klager alsnog schuldig werd bevonden. Het Hof stelt vast dat in deze bijzondere situatie sprake is geweest van een disfunctioneren in de rechtspraak. Het hof van beroep had eigenlijk zelf de bewijswaardering ter hand moeten nemen, maar heeft de zaak doelbewust net zolang terugverwezen tot de gewenste uitkomst werd bereikt. Schending art. 6 EVRM.

Klager werd strafrechtelijk vervolgd voor een complex van aanklachten, waaronder gewapende overval en moord. Hij werd in eerste aanleg vrijgesproken van moord omdat de belangrijkste getuige, L.V., tegenstrijdige verklaringen had afgelegd. In hoger beroep oordeelde de rechter echter dat dit een verkeerde beoordeling moest zijn geweest en de zaak werd terugverwezen naar dezelfde rechtbank, maar dan in een andere kamer. Dit zette zich zo voort tot de zaak na een vierde vernietiging door het hof van beroep werd terugverwezen naar een andere rechtbank, die het bewijs anders waardeerde en klager schuldig bevond aan moord; deze beoordeling bleef vervolgens in alle latere instanties in stand.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat de gang van zaken met de vele terugverwijzingen van zijn zaak in strijd was met verschillende aspecten van art. 6 EVRM. Het Hof beoordeelt de eerlijkheid van de procedure als geheel en merkt daarbij op dat het niet als vierde instantie mag optreden en het nationale recht niet zelf kan uitleggen. Niettemin valt in deze zaak op dat het hof van beroep stelselmatig de zaak terugverwees vanwege een verkeerde bewijswaardering, terwijl het daartoe naar nationale wetgeving niet bevoegd is. Het hof van beroep moet naar nationaal recht namelijk uitgaan van de juistheid van de feitenvaststelling in eerste aanleg, tenzij er reden is om aan de kwaliteit en betrouwbaarheid daarvan te twijfelen. In dat geval is niet terugverwijzen de oplossing, maar schrijft de nationale wetgeving

voor dat het hof van beroep zelf feitenonderzoek uitvoert, getuigen hoort etcetera. Nu dat hier niet is gebeurd, rijst het beeld dat het hof van beroep per se wilde dat de rechter in eerste aanleg het bewijs van L.V. zou aanvaarden en klager zou veroordelen; de zaak werd pas beëindigd toen dat inderdaad was gebeurd. Dit wijst volgens het Hof op een disfunctioneren in de rechterlijke macht, waardoor de overall eerlijkheid van de procedure werd aangetast. Strijd met art. 6 EVRM. Het Hof vindt daarnaast nog een schending van art. 6 EVRM doordat de procedure door de vele terugverwijzingen meer dan tien jaar heeft geduurd voor vier instanties en daardoor niet binnen redelijke termijn is afgerond.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 25-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0625JUD004415112

Zaaknummer: 44151/12

Wetsartikelen: EVRM art. 6

RECHTSPRAAK

**Vladimir Kharitonov t. Rusland, EHRM 23 juni 2020, nr.
10795/14**

Klager onderhoudt een website die wordt gehost door een ‘shared webhosting’-provider. Deze provider maakte het mogelijk dat via één IP-adres veel verschillende websites met verschillende domeinnamen konden worden bereikt. Nadat op een van de andere websites mogelijk illegale inhoud was aangetroffen, besloot telecomtoezichthouder Roskomnadzor om het IP-adres te blokkeren; daardoor werd ook klagers (onschuldige) website onbereikbaar. Het Hof is van oordeel dat deze zeer brede maatregel niet voorzienbaar was op basis van de toepasselijke wetgeving. Gelet daarop is art. 10 EVRM geschonden. Daarnaast is onvoldoende toegang geboden tot een effectief rechtsmiddel.

Klager onderhoudt de website ‘Electronic Publishing News’, waarop hij allerlei informatie zet over digitaal publiceren. De website wordt gehost bij DreamHost, een Amerikaanse provider die ‘shared webhosting’ aanbiedt. Dat betekent dat vanaf één IP-adres toegang wordt gegeven aan verschillende websites met verschillende domeinnamen. In 2012 besloot de Russische telecomtoezichthouder Roskomnadzor om het IP-adres waarvandaan klagers website werd aangeboden te blokkeren. Reden daarvoor was dat er aanwijzingen waren dat een van de andere gehoste websites informatie bevatte over cannabis en door de federale drugscontroledienst op een zwarte lijst was gezet. Klager ontdekte dit door het register met geblokkeerde IP-adressen van Roskomnadzor te kijken; hij was niet zelf op de hoogte gesteld van de blokkering. Hij procedeerde hierover, maar werd in het ongelijk gesteld omdat Roskomnadzor binnen de grenzen van zijn bevoegdheden had gehandeld.

Voor het EHRM heeft klager gesteld dat door het blokkeren van het IP-adres zijn eigen website niet meer in de lucht was, waardoor zijn vrijheid van meningsuiting werd aangetast. Het Hof benadrukt in zijn overwegingen allereerst het grote belang van internet voor de

toegang tot nieuws en informatie. Het Hof merkt ook op dat klager niet op de hoogte is gesteld van de procedure rondom de website van een andere organisatie die vanuit hetzelfde IP-adres werd gehost, maar dat hij daarvan wel de nadelen ondervond, in die zin dat hij geen informatie meer kon delen en bezoekers geen toegang meer hadden tot de gedeelde informatie. Daardoor is sprake van een inbreuk op art. 10 EVRM. Daarvoor is eerst en vooral een wettelijke grondslag nodig. Het Hof overweegt dat het blokkeren van de website een automatisch gevolg was van de beslissing van Roskomnadzor om het IP-adres van de problematische website geheel te blokkeren. De relevante wetgeving vereiste niet dat Roskomnadzor daarbij controleerde of vanuit dit IP-adres verschillende websites werden gehost en of het nodig was om al die andere websites ook te blokkeren. Klager en de derden-interveniënten hebben er daarbij op gewezen dat op deze manier miljoenen websites in Rusland worden geblokkeerd, juist omdat ‘shared hosting’ een gebruikelijke manier is om kleine en middelgrote websites te onderhouden. Het Hof is van oordeel dat klager onvoldoende mogelijkheden had om zijn gedrag zo aan te passen dat hij de blokkering had kunnen voorkomen, en dat hij ook onvoldoende specifiek op de hoogte is gesteld van de gevolgen, waardoor de consequenties voor hem niet voorzienbaar waren. Het Hof overweegt bovendien dat het in strijd is met de ‘rule of law’ als een wettelijk raamwerk geen waarborgen omvat om ervoor te zorgen dat individuen beschermd worden tegen excessieve en willekeurige gevolgen van blokkeringsmaatregelen zoals die, die aan de orde zijn in de onderhavige zaak. Gelet daarop concludeert het Hof dat de blokkering niet voldoende was voorzien bij wet en daardoor in strijd was met art. 10 EVRM.

Klager heeft daarnaast gesteld dat hij geen toegang heeft gehad tot een effectief rechtsmiddel om hierover te kunnen klagen, in strijd met art. 13 EVRM. Het Hof overweegt dat het hierbij gaat om een ander probleem dan het heeft behandeling bij art. 10 EVRM, namelijk het recht op rechtsbescherming tegen de maatregel, zodat het nuttig is om deze klacht afzonderlijk te behandelen. Gelet op het feit dat de nationale rechters klagers zaak wel in behandeling hebben genomen, maar deze niet inhoudelijk hebben beoordeeld, stelt het Hof ook een schending vast van art. 13 EVRM.

Aan de uitspraak is een ‘concurring opinion’ gehecht van rechters Lemmens, Dedov en Pola[c]kova, die in essentie stellen dat het probleem in deze zaak niet zozeer was gelegen in het feit dat de wetgeving niet voorzienbaar was, maar dat Roskomnadzor buiten zijn bevoegdheid is getreden door niet alleen de toegang tot de gewraakte website met cannabisinformatie te blokkeren, maar het gehele IP-adres op te nemen in de blokkadellijst. Daardoor was er in feite geen wettelijke basis in het nationale recht voorhanden, hetgeen in strijd is met het tweede lid van art. 10 EVRM.

Overigens heeft het Hof op dezelfde dag nog drie uitspraken gedaan in aanverwante zaken,

namelijk in *Bulgakov t. Rusland* (nr. 20159/15, ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD002015915), *OOO Flavus e.a. t. Rusland* (nrs. 12468/15, 23489/15 en 19074/16, ECLI:CE:ECHR:2020:0623001246815) en *Engels t. Rusland* (nr. 61919/16, ECLI:CE:ECHR:2020:06230061919/16). Van de zaak *Bulgakov* is op www.ehrc-updates.nl eveneens een samenvatting te vinden.

Instantie: Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Datum uitspraak: 23-06-2020

ECLI: ECLI:CE:ECHR:2020:0623JUD001079514

Zaaknummer: 10795/14

Wetsartikelen: EVRM art. 10 en EVRM art. 13